

PREMI BBVA SANT JOAN

Carme Riera

LES DARRERES PARAULES

edicions

62

CARME RIERA

Les darreres paraules

Edicions 62

Barcelona

Aquesta obra ha estat guardonada amb el Premi BBVA Sant Joan 2016
de literatura catalana, convocat per la Fundació Antigues
Caixes Catalanes i BBVA CX.

El jurat del Premi ha estat compost per: Jordi Coca, Najat El Hachmi,
Pere Gimferrer, Giuseppe Grilli i Joan Carles Sunyer.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor
qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació
d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei.
Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos,
www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 917021970 / 932720447).
Tots els drets reservats.

Primera edició: agost del 2016

© Carme Riera, 2016

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.
Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona
info@edicions62.cat
www.edicions62.cat

Fotocomposició: Víctor Igual
Aragó, 390. 08013 Barcelona
Impressió a Romanyà Valls

DIPÒSIT LEGAL: B. 16.536-2016
ISBN: 978-84-297-7458-0

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre és cent per cent lliure
de clor i està qualificat com a paper ecològic.

Castell de Brandýs,
30 de setembre de 1915

—Els calmants no aconsegueixen apaivagar el dolor de les meves oxidades articulacions, ja ho veus, Erwin, gairebé no puc moure-les. No sé quant de temps podré passar encara sense recórrer a l'opi, però en aquestes condicions no crec que sigui gaire i els seus efectes hipnòtics podrien servir en el futur per fer invalidar les meves darreres voluntats. Per això hem d'anar de pressa, molt de pressa.

—No digau aquestes coses, altesa, jo us veig bé, feis bona cara.

—A la cara no hi tenc res de nou, és la mateixa cara lletja de sempre. Però no t'he demanat opinió i no vull de cap manera que me la donis. No, no em diguis res. No m'interrompis. T'ho ordeno.

He acomiadat els metges. No vull tornar-los a veure. En comptes de trobar remei al meu mal s'han limitat a amonestar-me amb les seves proscripcions alimentàries, com si a hores d'ara una mica més o menys de sal o set o vuit copes de cervesa tenguessin cap conseqüència.

He pogut comprovar que com més prohibeixen menys encerten en el diagnòstic, encara que el diagnòstic m'importa poc. Ja que no existeix remei possible al malbaratament de l'edat, cosa sabuda des de sempre, almanco haurien de conèixer els pal·liatius i aplicar-los de manera generosa. Tal vegada, hauria estat preferible que em visitassin els metges vienesos en comptes dels de Praga. Aquells, amb la cantilena que cal deixar obrar la naturalesa —quan es té un hospital general tan immens com el de Viena, on l'únic que es recepta és aigua i rentat, s'entén millor la seva teràpia— no m'haurien prohibit res.

Els d'aquí, a més, diuen que no saben fins quan pot durar aquesta pre-agonia. No els crec. Els he demanat, els he ordenat que m'ho diguessin i s'hi han negat. Els meus pulmons deteriorats i els accessos de febre, a més de la immobilitat desesperant, els permeten fer-se una composició de lloc per calcular el termini, breu per força. Però s'han negat a parlar clar, han apel·lat a Déu, a la Providència, als designis del Totpoderós. Un d'ells, Braustein, professor molt honorat de la Universitat de Praga, a qui el meu amic Prasek, sense demanar-me permís, amb un excés de zel del tot negatiu, es va obstinar a cridar a consulta la setmana passada, es va referir, en conclusió, a la possibilitat d'un miracle. Escassa ciència m'ha semblat la seva, Erwin, si cal recórrer a un miracle per poder sanar un malalt. Encara que jo ja ni tan sols ho pretenc, només desitj passar les darreres setma-

nes, els darrers dies, potser hores, sense que el dolor paralitzant m'impedeixi complir amb les meves últimes voluntats.

Avui dematí he intentat començar a redactar-les però amb prou feines he pogut gargotejar unes paraules intel·ligibles. Com veus, he vessat el tinter sobre l'escriptori i he tacat de tinta les benes que cobreixen els meus dits, que ja no tenen força ni per agafar la ploma. En intentar aixecar-me per estirar el cordó de la campaneta i ordenar que ho netejassin, he caigut. El meu cos, un pes mort, ha xocat contra la fusta del trespol, com si fos un enorme i feixuc sac de farina descarregat des de qualsevol carro. El renou ha alertat Gabriele que vetllava a l'avantcambra, endormiscat, supòs, perquè eren una mica més de les cinc del matí. Poc abans havia entrat per obrir els porticons i, com que era fosc, encendre el llum i ajudar-me a sortir del llit. No aconseguisc quedar-me entre els llençols més enllà d'aquesta hora en la qual sempre des de nin, i també ara, vell i malalt, continuu despertant-me. En la infantesa, des dels sis anys, obligat i amb la son enganxada a les parpelles; de jove, espavilat per l'exigència dels meus treballs, una obligació autoimposada que cap dels cossos que varen dormir al meu costat aconseguiren fer-me evitar.

Gabriele, malgrat que és fort i jove, no ha pogut amb la meva càrrega. He necessitat tres servents perquè em retornassin al llit. Contravenint les meves ordres,

han enviat a cercar el metge de Brandýs. M'ha examinat amb una minuciositat tan antipàtica com exhaustiva per assegurar que no tenc res romput, només cops i més cops, cosa que ja suposava. I jo, quan se n'ha anat, he ordenat que et cridassin a tu.

Te necessit, Erwin, perquè siguis tu les meves mans i la meva ploma. Necessit que transcriguis amb absoluta escrupolositat tot el que et diré i donis fe en el paper de les meves paraules. Haig de passar en net algunes coses que consider imprescindibles. No vull morir portant-me-les amb mi. Si les he callat fins ara, ha estat per no disgustar la meva família, especialment l'Emperador, i en part, també per covardia.

Sí, Erwin, he estat covard. No, no diguis res. Torn a repetir-te que no m'interrompis. Ja sé que entre els meus defectes era un dels pocs que no es notava. Sobre-sortia la ira. Els meus atacs de fúria, aquests sí que eren prou coneguts. Tots en parlaven, en veu baixa, naturalment, però anaven i venien en el boca-orella de tothom i per això ningú s'atrevia a fer-me contrari... Ho entenc. Dissimular amb un «amén, amén» era millor que caure en desgràcia.

Saber que tenc els dies comptats m'impulsa a ser valent i sincer, a parlar de tot quant no m'he atrevit a revelar a ningú. Si ara que Àustria està en guerra es conegués part del que vull explicar seria titllat d'antipatriota i qui sap si no enviat al davant d'un escamot d'afusellament, per molt cosí de l'Emperador que sigui i malgrat

que estigui molt malalt. I encara que la maleïda guerra no hagués estat declarada, si es fes públic el que transcriuràs faria mal a algunes de les persones que més estimo, que m'han estat incondicionals i fidelíssimes des del primer dia que entraren al meu servei, ja que comprometria la seva moralitat.

No sempre la veritat dignifica a qui la diu si afecta negativament altres persones i els fa córrer riscos. Però en el meu cas, explicar-la alleujaria la meva consciència ja que suposaria la claudicació del meu tarannà covard. Podria confiar-la al capellà del castell de Brandýs i és possible que encara ho faci. L'absolució sempre és benèfica i ajuda a morir en pau, però aquesta seria una opció egoista, només ell hi tendria accés ja que el secret de confessió li impediria revelar-la.

Hi ha una altra possibilitat laica: qui sap si en el divan del doctor Freud s'alleujaria la meva càrrega. Demanar-li que em tractàs hauria d'enorgullir-lo. Estic segur de ser el primer membre de la Casa Imperial que es planteja la possibilitat d'acudir a la seva consulta. Entre els supervivents som el més extravagant. És clar que li ordenaria venir fins aquí i li exigiria que fos discret. Arrogant i pagat de si mateix, així me l'han descrit, el més probable és que s'excusàs amb alguna obligació ineludible, classes, alumnes, pacients, viatges, per no mencionar la por de la guerra —per bé que el front sigui tan lluny d'aquí com de Viena—, motius que no li haurien de permetre arribar a Brandýs per tenir cura de

la meva persona. A més, en el cas que accedís, no podria evitar la temptació de divulgar el que jo li referís en qualsevol d'aquests llibres que tant èxit tenen a l'estranger. Qui sap si no passaria per alt la meva prohibició de donar a conèixer de seguida el que jo li explicàs que, sota cap concepte, insistesc, convé que sigui revelat de moment.

Freud no sent simpatia pels Habsburg, n'estic segur, i no obstant això no és veritat que l'Emperador no hagi estat condescendent amb els jueus, especialment si el comparem amb l'alcalde de Viena, Lueger, molt més pragmàticament antisemita, capaç de dir: «És jueu aquell que jo consider jueu». No ho són els Rothschild, per descomptat. Els Rothschild són rics, molt rics... No em referesc a les anomenades dues-centes famílies jueves que han crescut a l'ombra de l'Imperi, sinó a la resta, als jueus pobres, arribats a les nostres terres des de tants racons d'Europa.

Fins i tot una vegada, Erwin, vaig exposar a l'Emperador la necessitat que els jueus trobassin un lloc on romandre definitivament. Ho vaig fer a petició de Theodor Herzl, ja saps, l'autor de *L'estat dels jueus* (*Der Judenstaat*). El seu projecte que els jueus poguessin tornar a la terra promesa també havia estat presentat al tsar, al kàiser i al sultà de Turquia. Tant de bo que en algun moment els estats prenguin consciència de la qüestió. Potser quan s'acabi aquesta maledida guerra. Vaig veure l'Emperador molt interessat

en el problema jueu, i gairebé et diria que indulgent amb ells encara que molts el culpin dels seus mals i els més intel·ligents, com Freud, li disparin els dards de les seves ironies. Quan l'Emperador el va nomenar professor extraordinari de la Universitat, va contar als seus amics que Sa Majestat Imperial i Reial havia reconegut de sobte el paper de la sexualitat. M'agradaria saber com aplicaria al meu cas les seves teories sobre pansexualisme i aquests conceptes estrambòtics que empra: pulsio de la vida instintiva, clandestinitat del subconscient, la sexualitat com a principal instint bàsic...

I de sexualitat parlaríem, o li parlaria jo, perquè, pel que sembla, Freud deixa que parlis, com jo faig ara, i es limita a escoltar, supòs que ben atentament, com fas tu, i després cobra una quantitat força substanciosa. En això no se t'assembla. Tot i que avui, encara que només sigui per una sola vegada a la vida, pagaré amb puntualitat aquest darrer servei teu.

M'han explicat que la psicoanàlisi requereix temps i jo ja no en tenc. Diuen que Freud arriba a guarir amb les paraules. No les seves, ja que ell calla, sinó les dels seus pacients. I no és el primer. Els grecs ja s'adonaren del poder de les paraules sanadores. Espero que les meves, les que et dirigesc a tu, conversant amb mi mateix, aconseguixin també tranquil·litzar el meu ànim.

Crec que, en part, encara que només en part, pots imaginar a què vull referir-me ja que incumbeix a per-

sones que has tractat. Però hi ha una altra qüestió que no sospites en absolut i que em fa sentir molt més en fals i turmenta la meva consciència.

Tu em coneixes bé i sé que puc confiar en tu. Naturalment t'exigesc silenci absolut. La meva malaltia fatídica t'ha convertit en l'últim testimoni de les meves confidències, destinades només al paper, de les meves darreres paraules. L'únic testimoni mut i, en compensació a aquesta mudesa, tot orelles. Però quan surtis d'aquesta cambra cal que siguis igualment sord a tot el que hakis escoltat aquí. Abans de continuar vull que ho juris pel teu honor, Erwin. Ho jures?

—Sí, altesa, ho jur.

Molt bé. Llavors continuem. Depositaràs aquestes les meves darreres voluntats a casa del notari Maschwitz de Viena demà sens falta, després que, un cop les hakis passat en net, jo les hagi llegit i signat. Demà, ho has entès? No vull córrer el risc de no arribar a temps de firmar-les. També firmaré l'ordre adreçada al notari perquè les guardi a la seva caixa forta i d'aquí vint-i-cinc anys, quan faci un quart de segle de la meva mort, ell o el seu substitut, les facin a mans dels meus hereus. Aleshores, totes les persones a les quals aquest escrit pugui disgustar o ofendre hauran passat a la condició de cadàver, així no podran retreure'm res *in absentia mea*, ni tan sols podran maleir el meu record.

Però si això no hagués succeït encara, si alguna d'elles visqués —les dones solen ser molt més longeves

que els homes— cal esperar al seu traspàs. Els seus noms aniran apareixent al dictat, però tot i així, demà quan firmi l'escrit, afegiràs una nota amb la llista alfabètica, que facilitarà el compliment de les meves voluntats.

Confii que les meves paraules no desplauran a tots, en certa manera ajudaran a restablir la dignitat d'alguns que ja no hi són, encara que esper que d'això se n'encarreguin els historiadors durant els pròxims anys, quan s'acabi la maleïda guerra. Per a aquells als quals ara la veritat hauria d'enfonsar en la misèria i en l'escàndol, tant a Viena, jutjats pels meus parents, com a Mallorca, jutjats pels seus compatriotes, vint-i-cinc anys seran suficients per considerar-los menys culpables i entendre que potser no els quedava cap altra possibilitat d'actuació.

Esper que el temps ofereixi la perspectiva suficient per entendre les raons de la seva conducta i considerar que l'opció escollida els va ser imposada. Haurien pogut negar-se a acceptar tals imposicions però no puc passar per alt fins a quin punt la meva condició d'alta imperial, les prerrogatives que emanaven de la meva persona influïen perquè en la meva petita cort la meva voluntat es convertís en llei.

Pel que fa a mi, m'agradaria que els aspectes més foscos i negatius sobre els quals tracta aquesta mena de confessió, les meves adversitats, desgràcies i misèries, no enterbolissin del tot els positius, el desig, també

sempre present en la meva vida, de fer un treball útil, de preservar la natura amb la convicció que el lloc on es planten arbres es converteix en un indret feliç i el lloc on es talen en un de desventurat. ¿El fet de recollir en les meves col·leccions i a través dels meus llibres els vestigis d'un temps que s'acaba i que ha estat molt més meu que l'actual, servirà d'alguna cosa en el futur? Si servís per donar-ne testimoni em sentiria perfectament pagat pels esforços que sovint va suposar-me reunir peces rares i obtenir dades desconegudes fins aleshores.

Intentaré no entretenir-te gaire, Erwin. Bastaran unes hores, esper, per poder-te contar de viva veu tot el que em veig impossibilitat d'escriure. Miraré de ser equànime i al més objectiu possible, cosa molt difícil quan es barregen tantes sensacions i tants sentiments contradictoris.

Procuraré no caure en la temptació dels subterfugis i les evasives. A aquestes alçades he d'aconseguir no enganyar-me. Sempre he preparat els meus escrits amb temps i amb parsimònia. Els he configurat primer dins del cap i, fins i tot els he desenvolupat per extens mentalment abans de passar-los al paper. Amb aquest escrit, que serà el darrer, també m'he comportat de la mateixa manera. Fa setmanes que l'estic component, de dia i de nit en els meus insomnis i endormiscaments, fins i tot en els deliris —eren deliris?— producte de la febre en els quals, diuen, pronunciava noms de difunts,

crident-los. Noms que es vinculen a aquesta veritat que resulta tan feixuga. Qui sap si de tant tragar-la s'ha ressentit no només la meua ànima sinó també el meu cos. En transmetre-te-la, el seu pes s'hauria d'al·leugerir.

T'agraesc la feina d'aquesta darrera transcripció, sé que hi posaràs els cinc sentits i no variaràs ni una sola de les meves paraules, sí de debò, t'ho agrasc molt, Erwin. Ja sé que he estat poc procliu als agraïments, tal vegada hauria hagut de donar-vos a tots els que m'heu servit les gràcies més sovint.

Fou un costum equivocat per part meua, vaig seguir les pautes de l'Emperador, que tampoc me les va donar mai, amb una sola excepció, malgrat que durant tots els anys de la meua vida vaig complir amb fidelitat absoluta les missions que em va encomanar. I encara que no me les encomanés vaig mirar sempre d'actuar seguint les seves ordres, implícites o explícites, o el que jo creia que podien ser-ho, quan em veia obligat a prendre decisions sobtades sense possibilitat de consultar-les. No vaig tenir temps de fer arribar a Viena, per un canal segur, la informació que havia aconseguit obtenir amb prou feines dos dies abans del viatge a Sarajevo de l'hereu de l'Imperi i de la seva pobra dona, la comtessa Chotek. Havia de ser dur per a ella que l'Emperador no li permetés assegurar's al costat del seu marit a la cort ni acompanyar-lo en els actes públics en territori austríac, perquè ella no era de sang reial. Record que en

les recepcions oficials, noltros els parents, cosins segons i tercers, descendents això sí de reis pels quatre costats, la precedíem en el protocol a ella, l'esposa del príncep Francesc Ferran. A l'Emperador li van caure molt malament les noces del seu nebot amb Sofia, a les quals no va assistir ni va permetre que ningú de la família hi assistís.

T'assegur que a mi, que consider avorrides fins a detestar-les aquest tipus de celebracions, aquesta vegada no m'hauria importat anar-hi si no m'ho haguessin prohibit. Però no em vaig estar de felicitar-lo de la manera més efusiva que vaig saber pel seu coratge, per haver posat el seu oncle entre l'espasa i la paret: o em cas amb la comtessa Chotek o renunciï al tron, és clar que ho vaig fer de manera privada.

Mai no vaig contravenir cap ordre de l'Emperador, encara que pugui semblar-te mentida. Els meus costums no li haurien agradat, és veritat, però la meua vida transcorria fora de la cort, del protocol i dels seus convencionalismes, gairebé sempre lluny o molt lluny. A més, per fortuna per a mi, jo no havia d'heretar cap imperi, no com Rodolf ni com després Francesc Ferran.

Els vaig entendre als dos. Vaig entendre les raons d'ambdós prínceps per desobeir l'Emperador, totes dues, en certa manera, lligades a l'amor que hauria d'encaminar-los també a la mort. Però, alhora, vaig entendre les de Sa Majestat, negant-se a acceptar el divor-

ci del seu fill amb Estefania de Bèlgica perquè s'havia enamorat de Maria Vetsera i després no admetre el matrimoni del seu nebot Francesc Ferran amb Sofia Chotek, una dama d'honor de l'arxiduquessa Elisabet. Per més que l'aristocràcia de la seva família fóra antiga, Sofia només era comtessa i pobra.

Sa Majestat Imperial esgrimia, ho vaig sentir de la seva boca en una de les audiències que em va concedir, que la consideració de la nostra superioritat implica unes obligacions determinades, no acatar-les comporta la nostra destrucció com a reialesa. Barrejar la sang amb qui no provinguí de condició reial suposa baixar diversos esglaons de cop, quan el que cal fer en tot cas és pujar-los. Com més ens assemblem als déus dels quals dimana el nostre poder, més a prop estarem de perpetuar-lo. Si som diferents, si estem per sobre de la noblesa, de la burgesia i del poble és precisament perquè no podem barrejar-mos amb ells, encara que això pugui costar-mos la infelicitat. Ningú ha dit que els monarques hàgim de ser més feliços que els nostres súbdits, insistia l'Emperador. S'equivoca qui creu que de la nostra condició prové l'egoista curolla de cercar la felicitat com si fóra un do que ens estigués reservat. Ben a l'inrevés, cal que ens sacrifiquem perquè el conjunt del nostre poble aconsegueixi millores que li permetin ésser més feliç, encara que això ens costi renúncies personals difícils de pair.

Em confià —per a ell, tan reservat, era una mostra

d'afecte cap a mi— que ho havia repetit a Rodolf, quan va insistir altre pic a adreçar-se al papa per repudiar Estefania...: «Buscar la felicitat! Buscar-la aquí a la terra on sabem que no es troba és cosa de burgesos descreguts. No s'escau amb el paper que noltros representam com a Reial i Imperial Majestat Apostòlica. Per a noltros la felicitat és en el cel, al costat de Déu, no al món». Moltes vegades he recordat les seves paraules...

Rodolf va morir a Mayerling, com saps, Erwin, pocs mesos després de la meva conversa amb el seu pare, amb el qual s'avenia tan poc. Corria gener del 1889. Vaig tornar a Viena el febrer d'aquest any i vaig demanar audiència per visitar l'Emperador i donar-li el condol. Em va rebre al seu despatx, assegut darrere de la taula escriptori, amb la mà dreta recolzada a la galta, l'esquerra sobre un cartipàs que el primer ministre, amb qui em vaig encreuar a l'avantcambra, acabava de lliurar-li. Malgrat que havia ordenat que quan arribés m'anunciassin i el deixassin tot sol amb mi, va semblar no adonar-se que m'havien fet passar. Va seguir absent, abatut, sense aixecar la vista, en silenci.

Jo vaig haver de romandre també en silenci, ja que el protocol de la cort prohibeix xerrar fins que l'Emperador no et dirigeix la paraula i aquest protocol també és vàlid per als parents. Quan finalment em va parlar va ser per donar-me les gràcies. No me les havia donat mai al llarg de la meva vida, ja t'ho he dit, i aquesta ve-

gada no tenia per què. No anava a retre-li comptes d'una missió difícil, ni tan sols a oferir-li algun dels meus llibres que li havia dedicat... Aquests llibres que assegurava rebre amb gust però que només va prendre en consideració, probablement tan sols els va fullejar—conten que durant tot el seu llarg regnat sols ha llegit amb cert plaer la Gasetta militar—, quan Rodolf, segons alguns a imitació meva, es va aficionar a escriure i va començar el primer dels vint-i-quatre volums de *La història de la monarquia austrohongaresa per la paraula i la imatge*.

Abans havia publicat un altre llibre que va disgustar l'Emperador; encara que ho va fer de manera anònima, com jo mateix en diverses ocasions, va córrer per Viena el que era un secret prou conegut: L'autor de *La noblesa austríaca i la seva vocació o professió constitucional*, que deixava tan malament la vella aristocràcia, era el príncep hereu en col·laboració amb l'economista Menger, el seu mestre.

L'inconformista Rodolf, que tant s'assemblava a la seva mare i tan poc al seu pare, era molt més amic del meu pobre germà Joan Nepomucè Salvador que no meu. No obstant això, compartíem molts gustos, des de les ciències naturals al dibuix, i especialment la preferència per fugir dels encotillats ambients de la cort. Però l'hereu era més atrevit que jo davant de l'Emperador i era capaç d'enviar escrits al diari *Neues Wiener Tagblatt* que contravenien pel seu progressisme el que

ha estat el lema del seu avi, Francesc I i del seu pare, Francesc Josep, que Déu guardi: «No moure el que està quiet, procurar per sobre de tot la grandesa de l'Imperi o almanco l'aparença de grandesa sense canvis ni gaire novetat». Cosa que en els temps convulsos en els quals hem viscut i en els més terribles en els quals vivim ara, no ha servit de res.

Els canvis que a l'Imperi, tan divers, amb tantes nacions distintes i fronteres tan vastes, volien impulsar primer Rodolf i després Francesc Ferran probablement haurien retardat el desastre que l'Emperador no ha sabut, no ha pogut o no ha volgut preveure.

Veig que anotes el que et dic amb el teu llapis de dibuix en una de les plagues de camp que et vaig regalar, en la qual, ben segur, deus haver posat en primer lloc la data.

—És vint-i-nou o trenta avui, Erwin?

—Trenta, Altesa.

—Sí, 30 de setembre de 1915, ja fa un any i escaig de la guerra. Guarda la plagueta per a les teves anotacions del natural, estimat Erwin. Al primer calaix de l'escriptori, a la dreta, hi ha paper amb capçalera, una bona ploma encara sense estrenar i al tercer calaix de l'esquerra, un tinter. No obstant això, si prefereixes l'estilogràfica també la pots fer servir. La veus? La guard aquí encara que ja saps que no és objecte de la meva

devoció, com tampoc la màquina d'escriure. No l'he emprada mai. Detesto el renou de les tecles, el martelleig que fan quan les empenyen els dits i el so més hostil encara quan el carro passa d'una línia a l'altra. No em sembla un bon invent, un de millor l'haurà de substituir, per més que els caràcters d'impremta estalviïn temps als que han d'interpretar manuscrits enrevessats, els meus, per exemple, com hagueres de fer tu.

Et vaig escollir fa dotze anys, ho recordes? Sé que sí. Eres molt jove! Encara ho ets. Tenies vint anys, tants com jo quan vaig començar a viatjar de debò, intentant triar per mi mateix els llocs on anar sense imposicions paternes, malgrat que de seguida en vaig rebre de superiors. I a partir d'aquell moment, sempre, sempre, fins i tot abans-d'ahir com qui diu, vaig haver de demanar permís per moure'm d'un lloc a l'altre i esperar el telegrama d'aprovació o rebuig enviat per l'Emperador.

Podria ser el teu pare, Erwin, et duc trenta-set anys. T'ho vaig dir en proposar-te que vinguessis amb mi, com un fill ja crescut que hagués retrobat i reconegut de sobte. Record que era primavera, una primavera retardada com totes les de Viena, on les tulipes s'obren massa tard, flors de finals de juny, en comptes d'abril. Va ser a casa de Hölzer, l'impressor, duies uns guardapits blaus i lluïes un bigoti prussià, per donar una mica de seriositat a la teva cara d'adolescent. En una tauleta corregies proves. Hölzer et va encarregar el meu pri-

mer manuscrit sobre l'illa d'Ítaca i et va recomanar: eres, puc repetir-te encara els adjectius que va emprar per definir les teves virtuts, respectuós, llest, pacient amb els textos, capaç de transcriure'ls sense errades i bon dibuixant.

El teu patró estava disposat a posar-te a prova amb mi i tu vas acceptar l'envit. Em va agradar el teu somriure tímid, l'expressió dels teus ulls vivíssims i la confiança en tu mateix. I vaig encertar en l'apreciació perquè vas ser tu, qui, al llarg de tota la meva vida de tractar amb copistes i tipògrafs, transcrivia millor la meva cal·ligrafia enrevessada sobretot quan prenia notes directament, mirant de recollir de pressa quantes dades m'oferien els meus col·laboradors o omplia les planes dels quaderns de camp que sempre duia amb mi. Encara que no necessàriament la meva cal·ligrafia era tan incomprendible com asseguraven els meus editors. Depenia de l'estat d'ànim, de l'humor i, en gran part, t'ho confés, de les persones que estiguessin al meu costat i dels paisatges que en aquells moments contemplàs. Tot el que m'envoltava influïa en el meu ànim i en la meva lletra.

En les cartes que vaig escriure als que estimava, la cal·ligrafia de vegades era elegant, pausada, claríssima. La ploma, el simulacre de la meva mà, dels meus dits demorant-se sobre la pell desitjada. D'altres, molt més difícil, cabalística, o xifrada. La ploma fàl·lica cercant de penetrar l'amant, la ploma simulant una erecció pro-

longadíssima, infinita, tant de bo! No hauria volgut res més!

Asseu-te on vulguis. Estàs còmode davant de l'escriptori? S'ha assecat la tinta? Vaig manar netejar-la bé. Antonietta va voler fer-ho personalment. Em vaig negar que entrés, no volia que em veiés amb les benes brutes, tacat de tinta, derrotat. Et deurà semblar estrany. Durant tota la meva vida he tengut fama d'anar deixat, de descurar el meu aspecte, de no canviar-me de roba, de dur enganxat un macarró a la solapa o de lluir taques a la pitrera amb el mateix orgull que si fossin les condecoracions que mai vaig guanyar per mi mateix, aquestes que apareixen en algun retrat, dels pocs que em van fer amb uniforme de gala, un dèbit del rang, igual que el grau de coronell que em van atorgar, imposicions degudes al meu llinatge.

De mi, ja ho saps, s'ha dit que semblava un clown, el maldestre pallasso de les bufetades, de rostre boterut i nas de patata, i no han errat gaire en la percepció.

Quan vàrem arribar aquí, a Brandýs, l'abril passat, des de Goritza, vaig tenir la convicció que malgrat les respectuoses reverències de les quals vaig ser objecte per part dels criats, alguns, en el seu fur intern, s'alegraven que el meu aspecte degradat fos el mateix que el de qualsevol camperol de la zona i jo, al seu lloc, també me n'hauria alegrat. El pas del temps no entén de classes socials i això pot resultar consolador als de baix, almanco pretesament.